

Filozofie – obecný základ

Filozofie jazyka

Wittgenstein | **Brouk**

Inu, každý mi o sobě řekne, že ví jedině o sobě samém, co jsou bolesti! – Dejme tomu, že by každý měl krabičku, v které by bylo něco, co označujeme jako „brouka“. Nikdo nemůže nikdy nahlédnout do krabičky druhého; a každý říká, že ví jedině z pohledu na *svého* brouka, co brouk je. – Tu by se pak mohlo zajisté stát, že by každý měl ve své krabičce něco jiného. Ba bylo by možno si představit, že se nějaká taková věc ustavičně proměňuje. – Ale co kdyby nyní u těchto lidí slovo „brouk“ mělo přece jen nějaký způsob použití? – Pak by tedy toto použití nespočívalo v označení věci. Tamta věc v krabičce k řečové hře vůbec nepatří; dokonce ani ne jako jakési *něco*: neboť krabička by mohla být také prázdná. – Ne, touto věcí v krabičce je možno všechno ‚vykrátit‘; ať je čímkoli, odpadne.

To znamená: Jestliže se gramatika výrazu pro pocit konstruuje podle vzoru ‚předmět a označení‘, pak předmět vypadne z úvahy jako irelevantní.

Wittgenstein | „E“

Představme si tento případ. Chci si vést deník o návratech jistého pocitu. K tomuto účelu ho asociuji se znakem „E“ a v kalendáři pak ke každému dni, kdy mám tento pocit, napíšu tento znak. – Chci nejprve upozornit, že definici tohoto znaku nelze vyslovit. – Ale mohu ji přece podat sám jako určitý druh definice ukázáním! – Jak? Mohu na pocit ukázat? – Ne v obvyklém smyslu. Ale vyslovím nebo napíšu znak a přitom na pocit soustředím pozornost – tak na ni jaksi ukazuji ve svém nitru. – Ale k čemu ta ceremonie? Neboť je to, jak se zdá, právě jen ceremonie! Nějaká definice slouží přece k tomu, aby se význam určitého znaku pevně stanovil. – Nu to se právě děje soustředěním pozornosti; neboť tím si vštípím spojení znaku s příslušným pocitem. – „Vštípím si je“ může přece znamenat jedině: tento úkon způsobí, že si v budoucnosti na toto spojení budu vzpomínat *správně*. Ale v našem případě přece žádné kritérium správnosti nemám. Mohlo by se tu říci: správné je, cokoli mi jako správné bude připadat. A to znamená jedině, že tu o ‚správnosti‘ nemůže být řeč.

Ayer | **Robinson Crusoe**

Představte si, že se Robinson Crusoe ocitl sám na ostrově, když byl ještě dítě a neuměl mluvit. Nechejme jej stejně jako Romula a Rema v péči vlčice či nějakého jiného zvířete, dokud se o sebe nedokáže postarat sám a nestane se z něj dospělý muž. Jistě bude schopný rozpoznat na ostrově mnoho věcí – v tom smyslu, že jim dokáže přizpůsobit své chování. Je nepředstavitelné, že by tyto věci i pojmenoval?

Quine | **Gavagai**

Nalezení běžného jazyka nějakého člověka na základě jeho běžně pozorovaných reakcí je úkolem lingvisty, který musí bez pomoci tlumočníka proniknout do dosud neznámého jazyka a přeložit jej. Všechna objektivní data, o něž se může opírat, jsou síly, které vidí působit na povrch domorodce a pozorované chování – zvukové či jiné – tohoto domorodce. [...] Výpovědi, které v takovém případě nejprve a nejbezpečněji překládáme, jsou ty, které jsou spjaty s přítomnými událostmi nápadnými jak pro lingvistu, tak jeho informanta. Kolem pádů

králík a domorodec řekne: „Gavagai“. Lingvista si zaznamená větu „Králík“ (nebo „Hele, králík“) jako zkusmý překlad, který bude podroben testování v případech dalších. [...] Tak máme lingvistu, který se ptá „Gavagai?“ v každé z rozmanitých stimulačních situací a vždy si poznamenává, zda domorodec souhlasí, nesouhlasí nebo nedělá nic. [...] Kdoví, třeba ty objekty, na něž se tento termín vztahuje, nejsou vůbec králíci, nýbrž jen stádia či krátké časové segmenty králíků. V každém případě, ta stimulová situace, která vyvolá souhlas s „Gavagai“ by byla táž jako pro „Králík“. Nebo možná ty objekty, na něž se vztahuje „gavagai“ jsou všechny velké neoddělené části králíků; a opět by stimulový význam neregistroval žádný rozdíl.